

Minister Środowiska
Prof. dr hab. Jan Szyszko

Natura 2000 a gospodarowanie obszarami przyrodniczymi Bałtyku

Materiał na międzynarodową konferencję
„Zagrożenia ekologiczne Morza Bałtyckiego”
organizowaną przez Senat RP w dniu 28 maja 2007 roku

WARSZAWA, MAJ, 2007

WSTĘP

Podjęcie obecnie działań związanych z ochroną przyrody jest niekwestionowaną koniecznością. Skuteczna ochrona przyrody jest współcześnie niezbędnym składnikiem trwałego (zrównoważonego) rozwoju. Troska o zachowanie różnorodności biologicznej jest kluczowym elementem ochrony jakości naszego życia.

Unia Europejska w swej Strategii Zrównoważonego Rozwoju zakłada, że ochrona zasobów naturalnych i różnorodności biologicznej stanowi jeden z nadrzędnych celów strategicznych Wspólnoty, niezbędnych dla skutecznej realizacji podstawowych zadań nakreślonych w Strategii Lizbońskiej.

Polska w pełni identyfikuje się z tą tezą, która ma odzwierciedlenie w strategicznych dokumentach krajowych.

Jednym z celów operacyjnych Strategii Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej jest zahamowanie spadku różnorodności biologicznej do roku 2010, a w szczególności skuteczna ochrona najważniejszych typów siedlisk oraz gatunków zwierząt i roślin, a podstawowym narzędziem realizacji tego celu jest sieć obszarów Natura 2000.

KONCEPCJA EUROPEJSKIEJ SIECI EKOLOGICZNEJ NATURA 2000

Koncepcja ogólnoeuropejskiej sieci obszarów chronionych, jakim jest Natura 2000, powołanych dla zachowania najcenniejszych przyrodniczo fragmentów naszego kontynentu powstała w oparciu o:

1. rozpoznanie wielu gatunków zwierząt i roślin jako zagrożonych wymarciem w granicach Europy, przykładowo w 2002 r. blisko połowa (43%) spośród wszystkich gatunków ptaków występujących w Europie została oceniona jako mniej lub bardziej narażona na szybkie wyginiecie w granicach kontynentu;
2. spostrzeżenie, że główną przyczyną wymierania gatunków jest utrata ich siedlisk na ogół w wyniku działalności ludzkiej (np. niszczenie starodrzewia, osuszanie mokradeł, prostowanie rzek, itd.), a skuteczna ochrona gatunków polega przede wszystkim na ochronie ich siedlisk – miejsc występowania i bytowania.

Natura 2000 jest podstawową formą obszarowej ochrony przyrody we Wspólnocie Europejskiej. Tereny chronione w ramach sieci Natura 2000 to miejsca szczególnie liczego występowania najrzadszych, najbardziej zagrożonych wyginieciem gatunków zwierząt i roślin oraz siedlisk na terenie Unii Europejskiej. Jest to więc system ochrony przyrody obszarów ważnych z perspektywy całej Wspólnoty, a nie tylko poszczególnych państw członkowskich. Na tym właśnie polega jedna z podstawowych różnic pomiędzy Naturą 2000 a innymi krajowymi formami obszarowej ochrony przyrody.

Obszary Natura 2000 powinny tworzyć spójną sieć obszarów pozwalającą na skuteczną ochronę zagrożonych siedlisk gatunków roślin, zwierząt i siedlisk przyrodniczych w granicach całej Unii Europejskiej.

Gatunki zwierząt i typy siedlisk przyrodniczych uznane za szczególnie ważne dla zachowania europejskiego dziedzictwa przyrodniczego są wskazane jako tzw. gatunki i siedliska priorytetowe. Ich występowanie na danym obszarze oznacza bardziej restrykcyjne podejście do możliwości ewentualnej realizacji przedsięwzięć negatywnie oddziałujących na przyrodę.

PODSTAWY TWORZENIA SIECI NATURA 2000

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest programem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażanym od 1992 r. w sposób spójny pod względem metodycznym i organizacyjnym na terytorium wszystkich państw członkowskich UE.

Budowę wspólnych ram prawnych ochrony przyrody w UE rozpoczęto w 1979 r. uchwalając Dyrektywę Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 w sprawie ochrony dzikich ptaków (zwana dalej: **Dyrektywą Ptasia**) i następnie Dyrektywę Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory (zwana dalej: **Dyrektywą Siedliskową**).

Obszary Natura 2000 dzielą się na:

- Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków (**OSO**),
- Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk (**SOO**),
- Obszary o Znaczeniu Wspólnotowym (**OZW**).

PROCES TWORZENIA SIECI NATURA 2000 W POLSCE

DZIAŁANIA REALIZOWANE PRZED WEJŚCIEM DO UE

Wyznaczanie obszarów Natura 2000 przebiegało na podstawie naukowych danych archiwalnych i najlepszej wiedzy eksperckiej zgodnie z kryteriami Dyrektywy Ptasiej i Siedliskowej, które zostały transponowane do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880, z późn. zm.) i do przepisów wykonawczych, tj.:

- rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. Nr 229, poz. 2313),
- rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 (Dz. U. Nr 94, poz. 795).

Przyjęto zasadę wyznaczania dużych powierzchniowo obszarów Natura 2000 przy równoczesnym ograniczaniu do minimum ich liczby.

W ramach projektu pt. „Wdrażanie koncepcji sieci Natura 2000 w Polsce”, zrealizowanego w latach 2001 -2003 pod naukowym nadzorem Instytutu Ochrony Przyrody PAN, Zakładu Ornitologii PAN i przy udziale przedstawicieli regionalnych jednostek administracji publicznej, lokalnych ekspertów i organizacji pozarządowych, powstał w marcu 2004 r. wstępny projekt listy obszarów Natura 2000 – tzw. „**lista ekspercka**”. Na liście tej umieszczono 141 proponowanych obszarów specjalnej ochrony ptaków (15 % pow. kraju, plus 3 ostoje morskie) i 279 proponowanych specjalnych obszarów ochrony siedlisk (10,4 % pow. kraju), **razem: 420 obszarów (ok. 18 % pow. kraju, część obszarów się pokrywa)**. Przedmiotowa lista została przygotowana w oparciu o wiedzę ekspercką (często archiwalną) bez przeprowadzenia dokładnego rozpoznania terenowego.

Na podstawie listy eksperckiej przygotowano w Ministerstwie Środowiska **projekt rządowej listy proponowanych obszarów Natura 2000**. Projekt listy przeszedł wymagane opiniowanie, konsultacje społeczne i uzgodnienia w marcu 2004 r., w wyniku których zredukowano liczbę i powierzchnię obszarów. W efekcie powstał projekt rządowej listy obszarów Natura 2000 zatwierdzony przez Radę Ministrów, który został przekazany w maju 2004 r. do Komisji Europejskiej.

Listy te zawierały:

- **72 obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO)**, które zajmują **7,8%** powierzchni kraju; obszary te zostały wyznaczone rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. Nr 229, poz. 2313),
- **184 proponowane specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO)**, które zajmują **3,7%** powierzchni kraju; obszary te zostaną wyznaczone rozporządzeniem po ich akceptacji przez Komisję Europejską.

Łącznie Rząd Polski zaproponował 256 obszarów Natura 2000 o powierzchni 2 910 155 ha (**9,3%** lądowej powierzchni kraju). Ponad 62% powierzchni obszarów Natura 2000 pokrywa się z innymi formami ochrony przyrody, już istniejącymi.

DZIAŁANIA REALIZOWANE PO WEJŚCIU DO UE

Po oficjalnym przekazaniu przez Rząd RP propozycji obszarów do Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000, w grudniu 2004 r. koalicja ekologicznych organizacji pozarządowych przesłała do Komisji Europejskiej dokument pt. „Propozycja optymalnej sieci obszarów Natura 2000 w Polsce - **Shadow List**”. Dokument ten został uznany jako formalna skarga i Komisja Europejska poinformowała o tym Rząd Polski w styczniu 2005 roku.

Minister Środowiska zwrócił się do organizacji pozarządowych i Komisji Europejskiej z prośbą o przesłanie materiałów źródłowych które stanowiły podstawę stworzenia Shadow List, obejmujących szczegółową lokalizację siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków chronionych w ramach programu Natura 2000. Pomimo podjętych starań nie otrzymano przedmiotowych materiałów.

Stosownie do przyjętej procedury oficjalnie zgłoszone obszary są omawiane na seminariach biogeograficznych (w przypadku naszego kraju: alpejskim oraz kontynentalnym). Polska wzięła udział w seminariach biogeograficznych, w ramach których Komisja Europejska realizuje formalną ocenę zakresu ochrony poszczególnych siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków ujętych w ramach rządowych propozycji obszarów do sieci Natura 2000. Z oceny tej wynikało, że konieczne jest uzupełnienie sieci obszarów w stosunku do 44 siedlisk i gatunków „naturowych” w regionie alpejskim oraz 143 siedlisk i gatunków „naturowych” w regionie kontynentalnym.

W rezultacie, Komisja Europejska w dniu 4 kwietnia 2006 roku, a następnie w dniu 28 czerwca 2006 r. wystosowała do Rządu Polskiego na podstawie art. 226 Traktatu Ustanawiającego Wspólnotę Europejską wystąpienie w związku z naruszeniami związanymi z wdrożeniem przepisów Dyrektywy Ptasiej i Dyrektywy Siedliskowej, zarzucając m.in. niedostateczne wyznaczenie sieci obszarów Natura 2000. Poważnym utrudnieniem w dyskusji z Komisją Europejską był fakt, że zgłoszone dotychczas obszary do sieci Natura

2000 nie były wyznaczone na podstawie terenowej inwentaryzacji przyrodniczej, a oparto się na podstawie danych archiwalnych i wiedzy eksperckiej.

Mając na uwadze istniejącą sytuację, opracowano harmonogram prac nad tworzeniem sieci obszarów Natura 2000, której zasadniczą podstawą była inwentaryzacja przyrodnicza. Przedmiotowy harmonogram jest konsekwentnie realizowany.

HARMONOGRAM DALSZYCH PRAC NAD TWORZENIEM SIECI OBSZARÓW NATURA 2000 W POLSCE:

	Obszary Natura 2000	Termin realizacji	Termin przekazania do KE
Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków			
1	Weryfikacja, wyznaczenie i zatwierdzenie obszarów przez Radę Ministrów	grudzień 2006	styczeń 2007
Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk – region alpejski			
2	Uzupełnienie obszarów	listopad 2006	marzec 2007
3	Przeprowadzenie badań nad gatunkami, które nie mają wystarczającego rozpoznania	wrzesień 2007	marzec 2008
Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk – region kontynentalny			
4	Uzupełnienie obszarów – I transza	sierpień 2006	wrzesień 2006
5	Uzupełnienie obszarów – II transza	luty 2007	marzec 2007
6	Seminarium biogeograficzne dla regionu kontynentalnego Polski	maj/czerwiec 2007	
7	Przeprowadzenie badań nad siedliskami i gatunkami, które nie mają wystarczającego rozpoznania	2007/2008	2008
8	Nowelizacja ustawy o ochronie przyrody	grudzień 2006	2007

Uwzględniając wyniki seminarium biogeograficznego regionu alpejskiego, przeprowadzono inwentaryzację uzupełniającą dla regionu alpejskiego w celu wyznaczenia dodatkowych obszarów i zamknięcia sieci Natura 2000 w tym regionie. W jej wyniku lista rządowa została w styczniu 2006 r. poszerzona o 9 obszarów w regionie alpejskim.

Ponadto w ramach dotacji celowej na roku 2006 zrealizowano zadanie pt.: „Inwentaryzacja siedlisk przyrodniczych i gatunków w aspekcie obszarów Natura 2000”. Zadanie to realizowało Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe. W ramach tego zadania dokonano inwentaryzacji siedlisk przyrodniczych na 44 potencjalnych specjalnych obszarach ochrony siedlisk Natura 2000, z których część została następnie przekazana do Komisji Europejskiej jako Polska propozycja nowych specjalnych obszarów ochrony siedlisk.

Dyrektor Generalny Lasów Państwowych w dniu 19 lipca 2006 roku wydał zarządzenie nr 31 w sprawie ustalenia systemu okresowej, powszechnej inwentaryzacji gatunków roślin, zwierząt, innych organizmów i siedlisk przyrodniczych, mających znaczenie wskaźnikowe przy ocenie stanu lasu oraz prognozowaniu zmian w ekosystemach leśnych, na którego podstawie wydał następnie w dniu 25 lipca 2006 r. decyzję nr 61 w sprawie przeprowadzenia w latach 2006-2007 powszechnej inwentaryzacji siedlisk przyrodniczych

oraz siedlisk dzikiej fauny i flory, o których mowa w dyrektywach Rady: 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory oraz nr 97/62/WE z dnia 27 października 1997 r. w sprawie dostosowania do postępu naukowo technicznego dyrektywy 92/43/EWG, a także w sprawie uzupełnienia inwentaryzacji bociana czarnego, orła bielika, orlika krzykliwego, puchacza, żurawia i cietrzewia. Decyzja nr 61 Dyrektora Generalnego LP rozpoczęła powszechną inwentaryzację zasobów przyrodniczych w Lasach Państwowych, której zakończenie planuje się na 2007 r.

Zgodnie z harmonogramem we wrześniu 2006 roku Rząd RP przesłał do Komisji Europejskiej listę 41 nowych proponowanych specjalnych obszarów ochrony siedlisk oraz powiększenie 7 obszarów zgłoszonych do KE w 2004 roku. Lista ta wraz z mapami, standardowymi formularzami danych została przekazana do Komisji Europejskiej jako uzupełnienie listy.

W styczniu 2007 roku, ściśle realizując powyższy harmonogram, Rząd RP przesłał do Komisji Europejskiej 35 nowych obszarów specjalnej ochrony ptaków oraz powiększenie 3 obszarów zgłoszonych w 2004 roku.

Za podstawę wyboru wzięto pod uwagę listę 68 obszarów ważnych dla ptaków otrzymaną formalnie z Komisji Europejskiej oraz wnioski o rozszerzenie 6 obszarów specjalnej ochrony ptaków, zgłoszonych w 2004 roku. Propozycja została zweryfikowana z wykorzystaniem wyników przeprowadzonej w 2006 roku przez PGL Lasy Państwowe, na zlecenie Ministerstwa Środowiska inwentaryzacji przyrodniczej, w odniesieniu do wybranych gatunków ptaków, przyjętych za wskaźnikowe z punktu Dyrektywy Ptasiej.

Kontynuując realizację zadań wynikającą z harmonogramu, w marcu 2007 roku Rząd RP przesłał do Komisji Europejskiej 52 nowe proponowane specjalne obszary ochrony siedlisk oraz powiększenie 11 obszarów zgłoszonych wcześniej do Komisji Europejskiej.

Zgodnie z harmonogramem, PGL Lasy Państwowe przygotowały założenia i metodologię przeprowadzenia horyzontalnej inwentaryzacji siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków o znaczeniu dla Wspólnoty i na zlecenie Ministerstwa Środowiska będzie kontynuowana inwentaryzacja przyrodnicza.

Podsumowując Rząd RP zgłosił łącznie do Komisji Europejskiej :

- 107 obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), które zajmują około 11,8% powierzchni kraju,
- 286 proponowanych specjalnych obszarów ochrony siedlisk (SOO), które zajmują około 5,1 % powierzchni kraju.

Łącznie lista zgłoszonych Komisji Europejskiej przez Rząd RP obszarów wynosi 393 , co stanowi około 13,5 % powierzchni kraju.

Lista zgłoszonych obszarów obejmujących ekosystemy morskie

Lp.	Nazwa obszaru	Kod	Powierzchnia w ha
1.	Zatoka Pomorska	PLB990003	309154.92
2.	Ławica Słupska	PLC990001	80050.25
3.	Przybrzeżne wody Bałtyku	PLB990002	194626.73
4.	Zatoka Pucka	PLB220005	62430.43
5.	Zalew Wiślany	PLB280010	32224.12
5.	Ostoja na Zatoce Pomorskiej	PLH990002	242553.15
6.	Ostoja Słowińska	PLC220001	32150.54
7.	Zatoka Pucka i Półwysep Helski	PLH220032	26750.53
8.	Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana	PLH280007	40862.60

Przedstawiając powyższą listę obszarów obejmujących ekosystemy morskie należy stwierdzić, że przy wdrażaniu Dyrektywy Ptasiej i Dyrektywy Siedliskowej nie ma prawnych różnic w podejściu pomiędzy tymi środowiskami. Obowiązkiem podstawowym jest zapewnienie zadawalającego stanu ochrony dla siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków Ważnych dla Wspólnoty w środowisku lądowym i morskim. Państwa Członkowskie są obowiązane tak samo zapewnić, aby proces wyznaczania morskich obszarów Natura 2000 był wyłącznie oparty na kryteriach naukowych.

OCHRONA I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ NA OBSZARACH NATURA 2000

Zasadniczym celem ochrony na obszarach Natura 2000 jest utrzymanie korzystnego(właściwego) stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków dla ochrony których powołano określony teren. Utrzymanie ww. stanu ochrony realizowane jest poprzez zrównoważone użytkowanie zasobów przyrodniczych danego obszaru.

Osiągnięcie korzystnego statusu ochronnego siedlisk i gatunków nie jest możliwe bez zachowania kluczowych struktur i procesów warunkujących funkcjonowanie lokalnych ekosystemów. Te właśnie, podstawowe struktury, procesy i zależności składają się na pojęcie tzw. integralności obszaru. Oznacza to, że skuteczna ochrona obszarów Natura 2000, aby osiągnąć zamierzony cel, z reguły wymaga całościowej ochrony lokalnych ekosystemów.

Podstawowym narzędziem integracji skutecznej ochrony zasobów przyrodniczych z zachowaniem rozwoju gospodarczego lokalnych społeczności jest plan gospodarowania sporządzany dla każdego obszaru Natura 2000. Ten właśnie plan (w polskim prawodawstwie określony planem ochrony) jest pomyślany jako platforma porozumienia wszystkich lokalnych sił odnośnie metod i form realizacji nadrzędnego i priorytetowego zadania, jakim jest utrzymanie korzystnego statusu ochronnego gatunków i siedlisk przy jednoczesnym uwzględnieniu potrzeb ekonomicznych i społecznych.

Właściwe organy administracji, w odniesieniu do ekosystemów lądowych to przede wszystkim wojewoda, a w odniesieniu do ekosystemów morskich, **dyrektor urzędu morskiego**, są zobligowane do podejmowania wszelkich działań – tak prewencyjnych, jak i aktywnych – zmierzających do zachowania, a gdy trzeba również odtwarzania, korzystnego statusu ochronnego gatunków i siedlisk. W ramach istniejącego systemu zarządzania siecią Natura 2000 w Polsce, nadzór nad funkcjonowaniem obszarów Natura

2000, między innymi w zakresie wydawania zaleceń i wytycznych oraz kontroli realizacji ustaleń planów ochrony sprawuje minister właściwy do spraw środowiska.

Na terenie zarządzanym przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, znajdującym się na obszarze Natura 2000, zadania w zakresie ochrony przyrody realizuje samodzielnie miejscowy nadleśniczych, zgodnie ustaleniami planu ochrony Natura 2000 uwzględnionymi w planie urządzania lasu. Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe stanowią jednostkę organizacyjną, która od wielu lat podejmuje działania zmierzające do renaturalizacji siedlisk leśnych, prowadząc przebudowę drzewostanów nie odpowiadających składem gatunkowym do istniejących warunków siedliskowych. Podstawowym narzędziem do oceny stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków jest monitoring przyrodniczy.

Jednym z najczęstszych nieporozumień dotyczących obszarów Natura 2000 jest obiegowa opinia głosząca, że ten rodzaj ochrony obszarowej blokuje możliwości inwestycji budowlanych czy infrastrukturalnych.

Ustanowienie obszaru Natura 2000 w żaden sposób nie powinno ograniczać działalności lokalnej społeczności, ani przyczynić się do jakichkolwiek strat grup interesu danego obszaru. Obszar Natura 2000 musi łączyć potrzebę rozwoju gospodarczego obszaru z poprawą warunków życia mieszkańców.

Jednak należy podkreślić, że na obszarach Natura nie powinno się zezwalać na realizację przedsięwzięć znacząco, negatywnie oddziałujących na chronione gatunki i siedliska. Oznacza to, że przedsięwzięcia, których realizacja jest obojętna dla przedmiotu ochrony mogą być realizowane. Wreszcie, istnieją specyficzne okoliczności (opisane niżej), w których można udzielić zgody na realizację przedsięwzięcia ewidentnie szkodliwego dla cennej przyrody obszaru "naturowego".

Kluczowym rozstrzygnięciem jest procedura oceny oddziaływania na środowisko, zawarta w art. 6 Dyrektywy Siedliskowej, mająca właściwe odniesienie w krajowych regulacjach prawnych.

REALIZACJA PRZEDSIĘWZIĘĆ SZKODLIWYCH DLA OBSZARÓW NATURA 2000.

W wyjątkowych okolicznościach, organy administracji mają prawo udzielić zgody na realizację przedsięwzięcia znacząco negatywnie oddziałującego na przedmiot ochrony w ramach obszaru Natura 2000.

Może mieć to miejsce, gdy spełnione są jednocześnie trzy warunki.

1. Projekt musi być uzasadniony nadrzędnym interesem publicznym. Interes ten musi mieć charakter trwały i dotyczyć np. ważnych aspektów bezpieczeństwa publicznego, warunków zdrowotnych lokalnych społeczności itd.

2. Należy wykazać brak możliwości alternatywnych metod osiągnięcia celu przedsięwzięcia. Podkreślenia wymaga, iż argumentem na niekorzyść wyboru bezpiecznych dla przyrody rozwiązań alternatywnych nie mogą być ich podwyższone koszty. Wykazać należy, że osiągnięcie zamierzonego w wyniku inwestycji efektu, nie da się osiągnąć inaczej niż tylko poprzez realizację tego właśnie projektu, w takim wymiarze i tym akurat miejscu.

3. Uzyskanie zgody Komisji Europejskiej na jej realizację, gdy na obszarze występują siedliska lub gatunki priorytetowe.

Przedstawione powyżej sformułowania zawarte są w art. 6 pkt. 4 Dyrektywy Siedliskowej mają następujące brzmienie: „Jeśli pomimo negatywnej oceny skutków dla danego terenu oraz braku rozwiązań alternatywnych, plan lub przedsięwzięcie musi jednak zostać zrealizowane z powodów o charakterze zasadniczym wynikających z nadrzędnego

interesu publicznego, w tym interesów mających charakter społeczny lub gospodarczy, Państwo Członkowskie stosuje wszelkie środki kompensujące konieczne do zapewnienia ochrony ogólnej spójności Natury 2000”.

O przyjętych środkach kompensujących Państwo Członkowskie informuje Komisję.

KORZYŚCI WYNIKAJĄCE Z SIECI NATURA 2000

Wdrożenie nowego, europejskiego systemu ekologicznego Natura 2000, wymaga spojrzenia na zagadnienia ochrony przyrody z nowej perspektywy. W związku z tym zachodzi potrzeba zmiany świadomości społecznej tak, aby w Naturze 2000 nie widzieć tylko ograniczeń i obostrzeń, ale wymierne korzyści.

Zmiana sposobu gospodarowania, która bywa konieczna w celu nie pogorszenia stanu siedlisk czy gatunków, dla których został utworzony obszar Natura 2000, powinna być postrzegana również jako źródło korzyści finansowych w postaci m.in. rekompensat za wprowadzone ograniczenia.

Przynależność danego obszaru do sieci obszarów o priorytetowym znaczeniu dla zachowania różnorodności biologicznej Unii Europejskiej, jest swego rodzaju etykietą informującą, w kraju i za granicą, o unikatowych walorach przyrodniczych, wokół których programować można rozwój na szczeblu lokalnym. Na bazie walorów przyrodniczych budować można, jak pokazują doświadczenia, ‘zielony’ biznes, głównie związany z usługami turystycznymi. Dodatkowo, istnieje szereg mechanizmów finansowych, związanych ze środkami wspólnotowymi, które mogą być uruchomione właśnie dla terenów sieci Natura 2000 – na działania służące czynnej ochronie przyrody – lub w związku z terenami przyrodniczo cennymi np. rozwój agroturystyki, „zielone” miejsca pracy, edukacja ekologiczna czy tworzenie produktu lokalnego.

W nowej perspektywie finansowej na lata 2007-2013 będzie funkcjonowało wiele mechanizmów finansowych, wspierających nie tylko bezpośrednią ochronę terenów przyrodniczo cennych, ale i zrównoważony rozwój gospodarczy tych terenów, oparty właśnie o ich walory przyrodnicze. Środki te, w zależności od programu działania, dostępne będą dla samorządów lokalnych, podmiotów gospodarczych, osób indywidualnych, a także organizacji pozarządowych.

Należy podkreślić, że większość z obszarów Natura 2000 posiada tak cenne walory przyrodnicze właśnie dzięki prowadzonemu dotychczas zrównoważonemu gospodarowaniu, z reguły ekstensywnemu, któremu podlegały i podlegają od lat. Rozwój turystyki w danym regionie łączy się ściśle z lokalnymi uwarunkowaniami środowiskowymi. Od lat ośrodkami przyciągającymi turystów są w Polsce np. parki narodowe. Szukający odpoczynku, także czynnego, odwiedzane są masowo parki narodowe. Niektóre te obiekty są od dawna uznanymi obszarami o randze międzynarodowej (np. Rezerwaty Biosfery itp.) są na liście polskich obszarów spełniających kryteria obszaru Natura 2000.

Status obszarów Natura 2000 automatycznie dodaje im rangi – należą przecież do ekskluzywnej puli najcenniejszych przyrodniczo terenów w całej Unii Europejskiej i daje szansę, poprzez różnorakie działania na poziomie lokalnym – na budowanie lokalnego rozwoju w oparciu właśnie o walory przyrodnicze.

Odpowiednie działania, służące celom ochrony danego obszaru, mogą liczyć na wsparcie z funduszy unijnych. Chodzi tu o gospodarowanie przyjazne przyrodzie, z reguły wcale nie odbiegające od tego, z jakim mieliśmy do czynienia do tej pory na danym obszarze. I tak na przykład, w latach 2004-2006 rolnicy, którzy przystąpili do programów rolno-

środowiskowych na obszarach sieci Natura 2000 mogli liczyć na dopłaty w wysokości 20% większej niż stawki standardowe.

ZAKOŃCZENIE

Natura 2000 jest europejską siecią ekologiczną, natomiast nie jest formą ochrony przyrody, jak błędnie jest pojmowane w polskim prawie. Skuteczna ochrona walorów sieci Natura 2000 stanowi niezbędny warunek zachowania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego całej Unii Europejskiej, przesądzającego o utrzymaniu wysokiej jakości życia wszystkich obywateli. Procedury towarzyszące inwestycjom planowanym na obszarach Natura 2000 i w ich otoczeniu mają gwarantować, że walory przyrodnicze tych obszarów nie zostaną zniszczone. Procedury te jednak nie eliminują rozwoju gospodarczego jako takiego, ograniczają jedynie rozwój daleki od zrównoważonego użytkowania zasobów naturalnych. Idea sieci Natura 2000 jest w pełni zgodna z gospodarowaniem przyjaznym środowisku (w tym: rolnym, leśnym, rybackim, turystycznym itp.). Istnieją możliwości dofinansowania ze środków wspólnotowych zarówno bezpośredniej ochrony tych terenów, jak i działalności wspierającej zachowanie tych walorów lub bazujących na ich trwałym (zrównoważonym) użytkowaniu.

Natura 2000 staje się swego rodzaju znakiem towarowym, informującym że lokalna społeczność jest w posiadaniu ogromnego kapitału, który odpowiednio wykorzystany przyniesie korzyści tym i następnym pokoleniom. Natura 2000 powinna więc zmotywować samorządy i społeczności lokalne do podjęcia działań mających na celu lokalny rozwój budowany na wartościach przyrodniczych. Obecnie istnieje potrzeba innowacyjnego podejścia do rozwiązywania problemów na styku ochrona przyrody – zrównoważony rozwój lokalny.